

NAŠA MISEL

Leto II.

OMLADINSKI KULTURNO - POLITIČNI LIST

Štev. 7 (22).

Izhaja štirinajstdnevno

V Ljubljani, 3. januarja 1937

Celoletna naročnina znaša 18 Din

Ljubljana, 3. januarja 1937.

Pišemo: leto 1937. Čas neumorno hiti svojo pot.

Za nami je že nekoliko prvih januarjev, ko je narod mislil, da je končano z neprijetno preteklostjo in se vdajal sanjam o rožnasti, v realnosti rekdokaj mogoči, bodočnosti.

Prvič je bilo to po 1. XII. 1918. Rešili smo se jarma, dobili smo svojo državo. Nismo se zavedali ogromne teže one odgovornosti in naloge, ki smo jo s tem prevzeli na svoje rame. Združiti zapad in vzhod v mladi, v razburkanih povojnih letih kršeni državi ob sodelovanju ljudi iz petih biših parlamentov in iz neštetihi političnih šol ni bilo lahko. Nastopile so težkoče. Pričakovali smo najhujše.

Toda prišel je 6. I. 1929 in zopet je zavladalo v srcih upanje. Preteklo je leto, dve, vedno močnejše je pritiskala ekonomska kriza, na novem programu so delali stari ljudje, Belcebuba se je izganjalo z Belcebubom. Ni šlo. Upanje je upadalo, vrste nevernih so se večale.

Druga za drugo so padale vodilne osebnosti našega javnega življenja. Deloma zaradi svojih zastarelih nazorov, deloma radi napak v svojem političnem udejstvovanju itd. Če smo odkriti, si lahko priznavamo, da smo ostali brez avtoritativnih, globoko v narodu zasidranih voditeljev. Izjemo je tvorilo le par več ali manj lokalno, nikakor pa ne vesedrjavno pomembnih posameznikov. A poleg tega se je zgodilo še nekaj hujšega, zanemarilo se je mladino, vodilne struje so ostale brez naraščaja, brez one ga prirodnega dopolnjevanja in pomlajevanja. Je-li to napaka režimov, ki niso imeli zadostne organizacijske sposobnosti in dovolj iskrene in nesebične volje? Na to bo odgovorila zgodovina.

V takih razmerah je bil kralj edini — up in nada naroda. S spretno roko je razvozlat in rešil naš zaigrani zunanje-politični položaj. Pričakovali smo slišne in korenite reforme v našem notranjem javnem življenju. Toda Marseille je prekrizal račune. Z Njegovo smrtjo je padel največji, in lahko rečemo, v danem trenutku edini neopporavni avtoritet v državi.

Nebo se je zmračilo. Z najtemnejšimi pogledi smo stopili v leto 1935. To je bil 1. januar poln največje neizvestnosti in pesimizma. Vendar se želje zlobnežev in strah nevernežev ni izpolnil. Pokazali smo več trdoživosti nego smo to sami pričakovali.

In tako še danes živimo v kljub vsem onim prerokbam o naši skorajšnji smrti. Jugoslavija ni umrla in ne umira. A to še ni vse. Ali napredujemo, ali teče razvoj našega notranjega javnega življenja v prirodnem skladu s tekom časa in zakoni progressa? V tem pogledu bi si upali izraziti par kratkih, morda na prvi pogled površnih, a ob natančnejšem premišljevanju točnih misli.

Po žalostnem dogodku 1934 so se najprej najhujše kompromitirali vsi oni principi, na katerih je naša država osnovana in principi, po katerih se je do tedaj razvijala naša notranja politika. Za tem so se od druge strani postavila raz-

na načela »ad acta«, ne da bi se postavila nova. Na papirju smo ostali pri starem, a stvarno smo napravili velik korak nazaj. Mesto napredka, se naše notranjepolitično življenje že dve leti nahaja če že ne v nazadovanju, pa vsaj v nekem stadiju pričakovanja.

Česa? Tega ne ve nihče. Vse se poskuša in obljublja, napravi pa malo ali nič. Nimamo še političnih vodij, ki bi res nekaj pomenili v narodu tudi drugje, ne pa samo tam, kjer so doma.

Ena največjih avtoritet, dr. Maček, postaja vsak dan vedno dvomljivejša in slabša. To smo v ostalem v našem listu itak že lansko leto predvideli. Par mlajših grupacij, ki si z vso žilavostjo in borbenostjo utirajo pot v kljub svojim začetnim dokaj lepim uspehom, še vedno ni dospelo do one moči, katera je potrebna, da odločilno posežejo v razvoj dogodkov in pokažejo, kaj morejo in znajo.

Dve leti stagnacije sta za nami. Leži pred nami tretje? To bi radi vedeli in radi tega smo napravili kratko bilanco naše politične zgodovine.

Vloga preroka je najnevarnejša. Zato ne bomo prerokovali. Zadovoljujemo se le s konstatacijo, da z vsakim zavlačevanjem razčiščenja situacije postaja ostraže vedno bolj napeto. Naj si bo to v čisto političnem, posebno pa socialnem pogledu.

Po sili razmer so pri nas že dolgo od tega stopila notranje-politična vprašanja močno v ospredje. Šele z njihovo ureditvijo bi se ustvarila primerna tla, na katerih bi lahko z nado v uspeh pristopili k reševanju danes stvarno mnogo važnejših socialnih in ekonomskih problemov. To bi lahko napravilo le narodno zaupanje uživajoče in dela sposobno predstavništvo, pa naj si bo organizirano kakorkoli hoče.

Toda prav v tem pogledu ne vidimo nikakega stvarnega napredka. Združena opozicija se še vedno ni združila, v Beogradu še vedno zaseda črna, črna parlament, ki ima veliki del naraščajočih generacij, ki bi jih bilo treba usposobiti in jih postaviti na čelo države.

In kdo bo kriv, ako bomo nekega dne, mesto mirnega organskega razvoja, vsled napetosti političnih in socialnih sil prisiljeni napraviti skok, čigar posledice ne moremo predvideti, ki bi jih bilo treba preprečiti?

To je del onih pogledov, s katerimi stopamo v Novo leto z željo, da nam prinese razjasnitev. Ko bomo videli, kam plovemo, potem bo naše delo enostavnejše, popolnejše in brez dvoma tudi uspešnejše. Ako do razjasnitve ne bo prišlo, potem bo mlada generacija prisiljena, da si jo sama pribori. Prepričani smo, da mnogim kaj takega ne bi koristilo, niti ugajalo. Toda sami si bodo krivi.

Mladina,

čitaj svoj list

„NAŠO MISEL“!

Konjunkturistična omladina

II.

OMLADINA OPKOLJENA KORUPCIJO. — AVANGARDIZAM. — KORUMPIRANA JAVNA REČ. — OMLADINA BEZ IDEALA?

Utvdili smo ideološko korumpiranost večeg dela današnje omladine i upitali se ima li tome leka, ima li mogućnosti da naša omladina ozdravi te da odigra ulogu koja joj je istoriom namenjena.

Ako potražimo uzroke današnjeg stanja, videćemo da jedan leži van nas a drugi u nama samima.

Omladina nije neka zasebna kasta koja bi živela svojim odvojenim životom nego je deo narodnog tela. I to, najosetljiviji deo, onaj deo, koji, jer je bez oklopa iskustva, najče oseća svu sreću ali i svu bedu koja pogađa narod. Omladina je platno na koje se projicira život naroda. A kod nas stvar stoji tako da na to platno nema šta lepo da se projicira. Naš javni život davi takva korupcija da već i poslednji seljak razume da je to ona mora koja nam ne da da dišemo, da se razvijamo i da napredujemo. Novcem se kupuje sve: i savest, i poštenje, i ubeđenje, duša, telo, ceo čovek. Nije potrebno da naširoko opisujemo, znamo svi kako je. A kad svi znamo kako je, ne smemo se ni suviše iznenaditi pred prizorom koji nam pruža omladina. Ona ne može samu sebe potpuno da izuzme iz okolice te da zauzme stav neutralnog posmatrača, ona je svim svojim živcima vezana za ludo kolo današnjice. Tragedija je u tome što to ne znamo samo nas dvojica, ja koji to pišem i ti koji čitaš, nego to zna ceo svet i ceo svet to iskorišćuje. Već je otužno pisati o naporima svih naših političkih ljudi, od prvog do poslednjeg, da omladinu pretvore u svoju avangardu, ali šta da radimo kad je to činjenica? Taj avangardizam je mnogostruko zlo: prvo, navikava omladinca da učenjuje; drugo, navikava ga da se oslanja na svog protektora a ne na svoj rad; treće, uči ga megalomaniji; četvrto, uvodi ga u javan život stražnjim vratima, vratima korupcije; peto — čemu nabrajati? Dovoljno je ako ne izgubimo iz vida da je avangardizam pojava koja nanosi neocenjive štete celokupnoj narodnoj zajednici jer korumpira omladinu (koja je uzdanica narodna, na kojoj svet ostaje, takoreći).

Dalje, i kao posledica ovakvog opšteg stanja, život omladinca uči da postane lopov, varalica, hohštapler, defraudant. Svi manifesti našeg javnog života kao da imaju jedinu svrhu da prikažu kako se nepoštenje nagrađuje a poštenje kažnjava ili prezire. Naša »javna reč«, štampa, i bez obzira na njenu notornu korumpiranost koja nije daleko od one u Francuskoj, običan je »šundroman«. Tu je glavna pažnja posvećena ubistvima, razbojništvima, ucenama, proneverama, skandalima, pornografiji, silovanjima, hajdučiji, pljačkama... Sve je to osvetljeno bezbrojnim slikama, dokumentima, faksimilima i izlazi u na-

stavcima kao svaki dobar šundroman. Tendencija nije nimalo prikrivena nego se sasvim otvoreno kaže: »Pravde nema; proneveri kakvu veliku svotu, opljačkaj državu za nekoliko milijuna, ubij osam lica »u afektu« — nećeš biti kažnjen; kažnjen ćeš biti samo ako ukradeš par pilića.« Mlad čovek, koji ne zna da je velika štampa trgovačko preduzeće kao i svaka trgovina cipelama, naprimer, prima sve to za gotov novac i upravlja se, naravno, prema tim načelima. Pogotovo i zato što mu ta ista štampa svakodnevno servira teoriju da naše škole ništa ne valjaju jer da nisu savremene te da »mladom čoveku ne daju pravu sliku današnjice«. Tu »pravu sliku današnjice« daju velike novine u obliku umnih portreta »čuvenog hajduka Jorgovan« i »ciničnog zavodnika inženjera Stojanovića«, tako je to, nego šta.

O političkom životu i da ne govorimo. Čim koja vlada padne, ceo svet, koji se je dotada na najservilniji način uvlačio pod rep svim njenim ministrima, najprostačijim izrazima napada te dojučeranje »velikane« i izražava svoje neopisivo oduševljenje što su te »narodne krvopije« pale. Nije to nedoslednost: nego je to ponor nemorala i nedostatak svakog ljudskog dostojanstva.

Odvratno nam je još više pisati o slici koja pruža naš javni život. Mislimo da je i to dosta za obrazloženje naše trdnje: da omladina ne može biti drukčija kada se razvija u ambientu kao što je opisani. Metode koje se upotrebljavaju u našoj javnosti, moraju se, nužno, odraziti i na životu omladine i to je jedan uzrok njene današnje korumpiranosti.

Drugi leži u omladini samoj. Zvuči paradoksalno ali je tako: zato što je omladina ipak još, i pored svega, sačuvala tragove svog idealizma, ona je danas »konjunkturistična«. Omladina danas luta, koleba se, traži »puteve i staze«, opredeljuje se samo na »kratke staze«, kuša i ovo i ono, trudi se i muči da nađe pravi put i pođe njime. Ona je u tom lutanju i konjunkturistična i korupcionistička, često se opredeljuje u pravcu najveće koristi, sklapa kompromise sa svojom savešću, i pogled na sve to ne može nikoga oduševiti. Ali, srž je zdrava: omladina još uvek veruje, ona je još uvek sačuvala tu svoju staru i vekovnu veru u lepo i plemenito, u napredak i sreću sveg čovečanstva. Taj njen idealizam se iskorišćuje, kupuje, trguje se njime, i tu leži tragika današnje omladine, tu je uzrok njene labilnosti i neserioznosti. Ali, u isto vreme, tu leži i uteha za budućnost. Kada znamo da je omladina konjunkturistična ne zato što bi joj to bilo urođeno nego zato što je obmanuta, naš rad može i treba da bude optimističan. Optimističan i realan. Realan u ovom pravcu: utvrdiv ko-

Reforma učnega sistema

I.

KRIZA SREDNJE SOLE. — USTVARJANJE INTELIGENCNEGA PROLETARIATA. — SPORT IN SOLA. — UVEDBA DRŽAVLJANSKEGA VZGOJESLOVJA. — DELOVNI TABORI

Ob predavanju, ki ga je imel g. profesor Ozvald v okviru društva »Sola in dom« o krizi humanistične gimnazije, je vstal pred očmi problem našega učnega sistema, problem, ki je važnejši od mnogih dnevnopolitičnih vprašanj. Tega problema vzgoje naše mladine se do sedaj še ni nihče lotil; kot se ni sploh še nihče oprijel, bodisi kakršnegakoli mladinskega vprašanja, pa čeprav kriči že precej let po nujni rešitvi.

Bistvo vsake šole je, da vzgoji mladega človeka v dobrega državljanja, ki bo znal kot izobražen človek postaviti moža na svojemu mestu, ki bo imel polno razumevanja za potrebe malega človeka, iz katerega je ogromna večina vse naše študirajoče mladine; da bo mislil in ravnal s svojo glavo v korist zajednice, v kateri živi; da bo v oporo onim, ki jim ni bilo dano, da bi sami pobajali v višje šole.

Naravnost gorostasne so stvari, ki jih dan za dnem čujemo o sposobnosti mladine, ki z diplomom v žepu odhaja iz naših vseučilišč. Tako neki inženjer ni znal napraviti enostavnega načrta, ki mu ga je predložilo ravnateljstvo, da se na univerzi tega niso učili; diplomiran filozof-romanist po lastni izjavi ni sposoben poučevati francoščine večkrat v prvem razredu gimnazije; diplomiran jurist z dveletno sodniško prakso pri sodniškem izpitu ni bil sposoben napra-

je su činjenice dovele do stvaranja »konjunkturistične omladine«, imamo da izradimo preduslove za pravi put. Stanica na tom putu ima milijun ali dve nose isti naziv: SLOGA. Sloga mlade generacije, to je ono što nam treba. Treba da sami iz sebe stvorimo elitu, treba da nađemo vođu iz svojih redova, treba da se okupimo oko svog vlastitog, omladinskog stožera. Sa starijim generacijama može i treba da bude saradnje ali nikada ne može između nas da postoji ono duboko međusobno razumevanje koje je preduslov svih velikih dela. A nas čekaju velika dela.

viti samostojen spis, ni vedel, kam naj bi postavljao vejice, itd. In takih primerov je na desetine, navedel sem samo nekaj klasičnih. Kje leži krivda? Za razvozanje tega vozla ni treba Aleksandra Velikega. Potrebna bi bila kvečjemu palica, s katero bi se pognalo v kot vse one, ki sede celo na najvišjih mestih kot dobri strankarji, a absolutni nevedneži v strokovnem resoru, ki jim je zaupan.

Ustroj našega šolstva je sledeč. Osnovna šola bi odgovarjala sodobni učni metodi. Delovna šola, ki so jo uvedli že skoro po vseh državah, se je tudi pri nas zelo dobro obnesla. Poleg tega moramo, zahvaljujoč se našemu nacionalnemu učiteljstvu, ki stori v polni meri svojo dolžnost, ugotoviti, da dobe učenci v narodnih šolah pravo državljansko-vzgojno podlago. Pač pa gimnazija ne ustreza svojim nalogam. Imamo dve vrsti gimnazij: klasične, realne in nekaj realčnih oddelkov. Da je humanistična gimnazija svoje odigrala, o tem so si na jasnem tudi oni, ki so iz nje izšli. Evidentno pa je, da ima tudi klasična gimnazija precej dobrih strani in prednosti pred realno. Škoda, da je bila realka odpravljena, bila je dobra šola, ki je dajala univerzi dober z znanjem podprt naraščaj. Realna gimnazija, ki naj bi dala dijaku neko enciklopedično znanje, se tega načela tudi drži, toda v toliko, da današnji abiturient ne zna toliko, kot bi enciklopedist rabil za uvod. Krivda ne leži samo na dijakih, niti na profesorjih. Levji delež pade na učni sistem. Vse znanje, ki si ga dijak pridobi v realni gimnaziji, je površno in abiturienta skoro nevredno. Če dijak ne zna nikakršnega jezika od doma ali pa, če mu ne pomaga nekoliko inštruktorjev, se ga v srednji šoli ne bo nikoli naučil, pa makar, da se poučuje francoščina osem let, nemščina pet let in latinščina štiri leta. O ostalem znanju pa ni, da bi zgubljali besed. S tako »podkovanostjo« se potem mladina vpisuje na vseučilišče. Ni čuda, da profesorji trdi-

jo, da se slušatelji za znanstveno delo ne zanimajo, niti nimajo zanj nikakršnega veselja, ampak da »odbijajo« predpisane izpite, čimpreje diplomirajo in vlagajo prošnje za sprejem v državno službo. Tako je vsa naša prosvetna vzgoja usmerjena na produciranje na pol izobraženega proletariata, ki tišči za enim ednim ciljem: državna ali vsaj samoupravna služba! Tipično kruhoborstvo je najznačilnejša poteza doraščajočih generacij. Pa jasno, za kar so mladege človeka vzgajali skoro poldrugo desetletje, to bo postal. »Gospod« državni uradnik s skromno plačo, premijo in filistrstvom.

Še na nečem trpi naša srednja šola. In to je na večnih praznovanjih, proslavah in počitnicah. Pouk ne traja niti celih osem mesecev, pa še med temi je vse polno prostih dni, ki bi se dali s pridom uporabiti za študij.

Da se tako nepravilno vzgajanje ovre, je treba postaviti naše srednje šole na novo zdravo osnovo. Balasta, ki ga je precej, je treba brezpogojno odvresti. Predvsem je treba združiti zdravo s koristnim. Po anglo-američkem sistemu naj bi šola sama prevzela skrb ne samo za duševno, temveč tudi za telesno vzgojo. Na ta način bi odpadle razne kritike, češ, da se mladina preveč bavi s športom in zanemarija svoje študije. Zametavati šport in njegove velike zasluge za zdravje mladine je zmožen kvečjemu človek, ki sicer živi v tem stoletju, po svoji miselnosti pa spada v srednji vek. Seveda velja tudi tu prvo dolžnost, potem zabava in ne obratno!

Največja pažnja bi se morala postavljati dovršeno znanje jezikov. Brez perfektnega obvladavanja vsaj enega svetovnih jezikov, bi ne smel iti nihče z maturitetnim izpričevalom iz srednje šole.

Vsaj v zadnjih dveh razredih gimnazij bi se moral uvesti nov predmet: državljanska vzgoja. Obsegati bi morala politično zgodovino Jugoslovenov in vzgajala mlade ljudi v dobre državljane, ki bi makar različnega svetovnega nazorskega gledanja, ostali prvenstveno Jugosloveni, vedno in povsodi čuvajoči ugled in čast Jugoslavije. Prepričani smo, da bi v takšnem slučaju mladina zrelejšje gledala na vse dogajanje okoli sebe in se ne bi v svoji osamljenosti, zagrenjenosti in neizgrajenosti zatekala v ekstreme, od katerih ne more pričako-

vati ničesar koristnega i za sebe i za državo.

Pri veliki večini našega študentstva se kaže veliko nerazumevanje za potrebe delovnega sođržavljanja, bilo obrtnika, kmeta, ali delavca. Pri nas pošiljajo vsi svoje otroke v šolo, da bodo postali »gospoda«. Vendar pa utegne ta duh postati nevaren, ker se ustvarja videz, da je manuelno delo nekaj ponižujočega in manj vrednega od umstvenega delovanja. Zato je nujno potrebno, da se po vzgledu Nemčije, Poljske in drugih držav uvede ali med sedmo in osmo, ali pred vstopom na univerzo delovne tabore, kjer naj se mladina priuči ročnemu delu, da bo znala pravilno ceniti trud, tegobe in imela polno razumevanje za potrebe ročnih delavcev. Take delovne dijaške tabore, seveda prostovoljne, prireja že par let sem z velikim uspehom akademski klub »Rad« iz Zagreba.

Nanizanih je nekaj misli, stvar mero-dajnih činiteljev, da ideje modernega šolstva sprovedejo v prakso.

PRIJATELJEM!

Te dni smo razposlali približno 300 tim našim naročnikom knjigo: »Onima koji dolaze«, ki jo prikazujemo v današnji številki. Vljudno prosimo vse, ki so jo prejeli, da jo pregledajo in da nam, v slučaju, da jim ugađa ta dokument delavne in poštvovalne omladine, nakažejo znesek Din 10.— (deset). V nasprotnem slučaju pa prosimo, da nam knjigo vrnejo. Mišlimo in lahko upamo, da bo drugih zelo malo.

Uprava.

IZ UPRAVE

Gospodina I. Katusića, Zagreb, molimo da nam javi tačnu adresu jer nam se sve pošiljke vraćaju sa oznakom »adresa nedovoljna«.

Pokažite

to številko

svojim znancem!

POLITIČKA ISTORIJA JUGOSLAVIJE

Dr. Mijo Radošević: »Osnovi savremene Jugoslavije. Političke ideje, stranke i ljudi u XIX i XX veku«; Zagreb, 1935, vlastita naklada, str. 649, cena: 250.— din.

To je naša najbolja politička istorija do danas. Hladnokrvno i objektivno, oslonjena na obilje citata iz govora, brošura, letaka, knjiga, proglašala, knjiga nam daje prerez našeg političkog života u 19 i 20 veku. Počev od Jelačića, Štrossmajera, Račkoga, Miloša, Mihajla, Starčevića, Svetozara Markovića, Miletića pa do Supila, Radića, Pašića, Pribićevića, završujući, kao u sintezi, zasenjujućim likom Kralja Aleksandra, pisac nam daje ceo niz odličnih karakternih slika ljudi koji su vodili naš narod kroz istoriju od 1804 do danas, kroz najteži ali i najveći period naše istorije.

Knjiga je podeljena u dvanaest poglavlja koja nose sledeće naslove: Revolucija u Hrvatskoj, Hrvatska na mučeničkoj klupi, Revolucija u Srbiji, Ideolozi jugoslovenstva, Pravaška misao, Generacija s kraja XIX veka, Revoluciono i evoluciono načelo hrvatske politike, Postanak Jugoslavije, Kralj Aleksandar I Ujedinitelj, Pašić i Radić, Marksizam i lenjinizam, Fašizam, Osnovna pitanja. U tim poglavljima je prikazana

borba između ljudi zdravog razuma i anomalnih tipova. Prikazane su sve one žrtve koje su morale biti prinisene na oltar jugoslovenske državne misli. Ta osnova savremene Jugoslavije, jugoslovenska državna misao, raščlanjena je u svoje sastojke i nađeno je da je to rezultanta iz dvaju komponentata: srpske i hrvatske državne misli. I jedna i druga su istog duha i istog smisla: obe teže za tim da ostvare zajedničku jugoslovensku državu. Od Karađorđa, koji poručuje Napoleonu da »Srbi ne bi hteli da odvoje svoju sudbinu od sudbine ilirskih provincija, gde je ista vera, isti jezik i isti narod« (str. 159), pa do kralja Aleksandra, koji je »od prvog početka bio nepomirljivi protivnik dualnog načela kako u našoj narodnoj tako i državnoj politici« (str. 509), vodi se borba između jugoslovenskog i separatističkih načela. Prvo je logična konzekvenca cele naše istorije, druga su plod austrijske i mađarske propagande i novca — kao što smo to videli i 9. 10. 1934.

Predaleko bi nas odvelo kad bismo hteli do pratimo pisca u prikazivanju austro-hrvatskih i mađarsko-hrvatskih odnosa. Želeli bismo samo da ta poglavlja prouče svi naši čitaoci u Dravskoj banovini kako bi se uverili gde je izvor stava današnjeg hrvatskog »firera«, g. Mačka. Karakteristično je, u toj vezi, da se na »popisu konfidenata u službi Levina baruna Rauha, iz god. 1868« nalazi i »Dr. Josip Frank sa mesečnom platom od 60 forinti« (str. 617). Tako izgledaju ljudi kojima kliče »hrvatska« omladina. Kada vidimo ovu pozadinu, mnoge nam stvari postaju jasnije.

Vanredno su zanimljiva poglavlja u kojima se iznosi politička istorija naše današnje države. Naročito aktuelno je to danas kada se Nikola Pašić i Svetozar Pribićević slave kao naši najveći držav-

nici. O Pribićeviću mi ne želimo uopšte da govorimo jer je taj čovek, za nas, umro i telesno i duhovno. Ali je značajno kada g. Radošević, na osnovu proverenih činjenica i dokumenata, dolazi do zaključaka, da je Pašić, pri osnivanju naše države, imao u vidu samo stvaranje Velike Srbije a ne Jugoslavije. On je »nakon svršena rata uneo u zemlju svoju staru koncepciju da su austrougarski Jugosloveni objekt oslobodilačke srpske akcije, da nisu pravni subjekt nego zemlja nastanjena narodom koji, doduše, ima da bude prideljen Srbiji kao braća ali ne po vlastitoj volji nego zbog zasluga Srbije koje je ona stekla za saveznike. Na ovaj način lukavo je obrazlagao zavojevачke težnje Srbije na ove krajeve i svaki Srbijanc koji je stajao na drugom stanovištu, a napose oni koji su bili pristalice integralnog državnog i nacionalnog jugoslovenstva, bili su ganjani od Nikole Pašića kako za vreme rata tako i docnije« (str. 461.) Pašićeva je »za-sluga« što je odbijen Protićev naert ustava i primljen čuveni Vidovdanski ustav i pisac primećuje: »Protićeva koncepcija, koja je znanstveno fundirana i iskrena, — biva poražena. Pobeđuje Pribićević-Pašićeva teza za koju Hrvati i Slovenci znadu da je podvala i neiskrena« (str. 473). Naravno da parlamentarizam na ovakvoj osnovi nije mogao da bude parlamentaran nego je doveo do naizmenične vladavine korumpiranih političkih vođa. Izvanredno tačno konstatuje g. Radošević: »Drumski razbojnik i velegradski pustolov, to je bio konačni rezultat delovanja bivšeg parlamentarnog režima rođenog vidovdanskim ustavom« (str. 512). Zato, kao svaki rodoljub u to vreme, pisac pozdravlja akt od 6. januara 1929 i obešnažuje zamerke koje se čine tom režimu. Drastično pokazuje, primerima, kako je pre toga re-

žima izgledalo izbornu pravo, aktivno i pasivno, kako sloboda štampe itakodala. Da, zaista je potrebno setiti se koliko je »slobodna« bila štampa za vreme Pašića ili jednog Pribićevića. Pa ispitati razlike između tog režima i režima »dik-tature«.

Moramo reći da nam je žao što nemamo više mesta na raspoloženju pa da detaljno uđemo u analizu pojedinih poglavlja ove odlične knjige. Svako bi zasluživalo opširan prikaz. Zadovoljujemo se time što velimo da nas, omladinice, duboko raduje kada nalazimo na dela koja predstavljaju duhovnu vezu između nas i starije generacije. A knjiga g. Radoševića nesumljivo jeste takvo delo.

Toplo je preporučujemo i zato a i sa razloga koji smo naveli na početku ovog prikaza: »Osnovi savremene Jugoslavije« odlično će doći svakome koji, na jasan i pristupačan način, hoće da se obavesti kako je nastala ova naša država, koje su sile odlučivale pri njenom stvaranju, odakle potiču te sile, kakve su bile prilike u našim krajevima kada je san o narodnoj državi počeo da prima konkretniji oblik — i, na osnovu svega toga, da sagleda perspektive za budućnost.

Završujemo rečima pisca (str. 534): »...tragičnim gubitkom velikog vojnika i državnika Viteškog Kralja Aleksandra I Ujedinitelja, nastupa u jugoslovenskom životu novo doba... Hoćemo li sada doživeti talas u protivnom smeru? Hoće li se sada javiti novi, mladi, jaki, koji će iz svoje sredine formisati voćstvo... koji će u plemenitoj utakmici za dobrobit zemlje i naroda u istoriskom redosledu na veliko delo Kralja Aleksandra I arhitektonski nadograđivati?«

Verujem u sretnu zvezdu svoje nacije.

DELEGACIJA AKCIJE V BEOGRAD IN NAZAJ

Kot je zabeležilo že dnevno časopisje, se je pred dobrimi tremi tedni odpravljala delegacija Akademске akcije v Beograd, da tam na merodajnih mestih poda sliko stanja naše univerze in iznese razne zahteve. V delegaciji sta bila predsednik in podpredsednik Akcije gg. Derkač in Muha, predstavnika dveh struj na naši univerzi. Čudno in značilno je dejstvo, da je bil iz delegacije izigran tretji delegat, g. Orožen, nosilec nacionalne liste pri zadnjih volitvah v Akcijo. Sicer je po zavrženju predsednika g. Derkača moral izpasti edino le radi nezadostnih finančnih sredstev (rektorat je baje odklonil finansiranje delegacije), toda naše skromno mišljenje je, da je bil vzrok popolnoma drugje — v bojzani namreči, da bi lahko podal ob povratku v Ljubljano malo drugačno sliko uspehov delegacije, kot smo jo sicer sedaj morali slišati in sprejeti. Toda pustimo sedaj to. Tekom časa si bomo itak lahko ustvarili svoje mnenje o resničnosti, oziroma neresničnosti poročila, ki sta ga podala delegata.

Naj takoj v začetku opravimo postranske formalnosti: bivanje delegacije v Beogradu in vožnja je znašala Din 1425.— (tisoč štiristo dvajset pet) — vse iz blagajne Akcije, vendar pa je znesek krit z velikodušnim poklonom g. ministra Korošca Akciji, ki ji je, gotovo še pod vtisom lanskoletnega delovanja, podaril Din 4000.— (štiri tisoč). Povemo naj še to, da je bila delegacija povsod sprejeta jako priščno, z edino izjemo pri g. ministru financ Letici, ki jo je že po petih minutah prijazno odslovil in pa pri g. ministru zgradb, ki jih je sicer za določeno uro naročil, pa se jim nato izognil. Nemo goče jim je bilo dobiti tudi g. prometnega ministra, ki je odpotoval na bazar v Sarajevo.

»ONIMA KOJI DOLAZE«

Pod tem naslovom sta uredila gg. Veljko D. Kuprešanin in Rikard Marušić »beleške, zapiske, spomine in pripovedovanja o Prvi dijaški delovni četi in njenem delovanju 1936. leta v Hercegovini«. Knjiga obsega 79 strani, je lično opremljena, stane Din 10.— in se lahko naroči: »Narodna Omladina«, Zagreb, Bogovićeve 7 ali »Naša misel«, Ljubljana, Groharjeva 2/I.

Čitateljem »Naše misli« so dobro znana prizadevanja mladega nacionalnega gibanja, ki hoče, da na osnovi svobode, prostovoljne discipline in kvalitete zbere idealne študirajoče mlade ljudi, ki so voljni koristiti med velikimi počitnicami našemu kmetkemu narodu tudi s fizičnim delom. Čeprav deluje »Prva studentska radna četa« komaj tri leta, vendar je dosegla že najlepše uspehe. Leta 1934. je zgradila v vasi Dijelki ob madžarski meji lep Sokolski dom in 1200 m ceste od vnožja do vrha Brankova Visa na Stražilovu. Leta 1935. je izčistila oziroma nanovo izkopala 3500 metrov velikega Zupanijskega kanala v Slavonski Podravini, zgradila dvorazredno osnovno šolo v vasi Adi ter dva velika betonska vodnjaka na Nevesinjskem polju v Hercegovini. Leta 1936. pa je napravila dva prepotrebna velika betonska vodnjaka v Jablanici na Neretvi in dva zopet na Nevesinjskem polju. Mnoge vodnjake pa so zgradili z njeno fizično in denarno pomočjo ali samo na njeno inicijativo kmetje sami. V teh par podatkih je zadostno dokazan velik pomen in koristnost dijaških delavnih taborov. O njih je »Narodna omladina« že mnogo pisala, da jih popularizira. Leta 1934. je izdala posebno knjižico, ki je vsestransko, zlasti statistično prikazala sam tabor, kakor tudi bedno socialno sliko z dobrovoljci poseljene Po-

Preidimo na posamezne obiske, ki sta jih delegata tekom treh dni opravila.

Finančni referent Stegenšek: tu sta se informirala o reformi šolnin, ki bo izgledala približno takole: šolnine bodo v glavnem porazdeljene po dveh kriterijih: to sta siromaštvo in pridnost. Vzemimo primer: reven akademik, ki je marljiv in v redu študira ter polaga izpite, plača malenkostno šolnino; če je reven, a nereden, bo plačal večjo vsoto. Dobro situiran akademik plača kljub pridnosti večjo vsoto, kot prva dva; če pa je povrh vsega še nereden, plača največ. Temu načrtu, tej reformi je naklonjen tudi finančni minister in je zelo verjetno, da bo stopila v veljavo že 1. aprila 1937. — Ker mislimo zaenkrat ostati samo pri naštevanih golih informacij in zagotovil, ki sta jih delegata dobila, se ne bomo spuščali v razpravljanje o oportuniteti te reforme.

Minister Krek je oba delegata jako prijazno sprejel. Dal jima je potem, ko sta mu poročala o stanju na ljubljanski univerzi, potrebna navodila in priporočila, s katerimi jima je bilo možno, da se obrneta še na ostala merodajna mesta.

Prosvetni minister delegatov ni sprejel, pač pa sta se zglasila pri njegovem pomočniku in mu referirala o vseh aktualnih zadevah, predvsem o tem, da dobivata ostali univerzi mnogo večje subvencije, kar je g. pomočnika precej razburilo. V ostalem je izjavil, da mu o rudarskem inštitutu ni nič znanega in da je o stanju kemičnega laboratorija izvedel šele pred dobrim tednom. Vse zahteve so mu torej popolnoma nove. Podal pa je delegatoma izjavo, da je popolnoma izključeno, da bi se v proračunu prosvetnega ministrstva dala doseči postavka za kakršnekoli zgradbe, ker je šel ves denar za nove učiteljske moči. Uspeh zaviši povsem le od finančnega ministrstva. V novem proračunu je za ljubljansko univerzo le postavka 180 tisoč dinarjev za anatomsko predavalnico. Rešeno je tudi vprašanje plačevanja najemnine za kemični inštitut; kar se pa tiče rudarskega inštituta, vprašanje še ni dokončno rešeno.

Notranji minister je bil o vseh zahtevah še najbolje poučen. Razgovor se je vrtel v pretežni meri le okrog kemičnega inštituta. Dognali so, da se z najem-

nino Din 29.000 letno da v 15. letih zgraditi nov kemični inštitut, če bi seveda bili na razpolago krediti. Glede klinike je minister izjavil, da se je tekom tega leta ne bo dalo sforsirati.

Finančni minister Letica je bil zelo zaposlen in je delegatoma po večkratni prošnji za sprejem dovolil petminuten razgovor. Vse zahteve so mu bile nove, predvsem pa je naglašal, da je delegacija prišla prepozno.

Gradbeni minister je kljub obljubljenemu sprejemu odpotoval in se je delegacija morala zadovoljiti le s pomočnikom, ki je izjavil, da so načrti hidrotehničnega laboratorija že pripravljeni ter čakajo le podpisa ministra. V ostalem je izjavil delegaciji, da ji bo šel vedno na roko. Sporočil bo Akciji tudi, kdaj bodo odobreni načrti za hidrotehnični laboratorij.

Prometni minister je bil prav tako odsoten; njegov sekretar pa je pojasnil, da se bo skušalo zopet vpeljati četrtinsko vožnjo za bolne akademike.

Takšen je bil torej uspeh delegatov Akcije (+ Din 2575.—, po odbitih stroških za potovanje od vsote Din 4000.—, ki jih je poklonil Akciji g. minister Korošec).

SKUPŠTINA STRUČNIH UDRUŽENJA NA ZAGREBAČKOM UNIVERZITETU

Skupštine koje su ove školske godine održane u stručnim studentskim udruženjima na Zagrebačkom univerzitetu bile su iznenađenjima, previranjima i sukobima bogatije nego ikada. Ali, isto tako, još nikada nije zabilježena veća sloga i discipliniranost na skupštinama nacionalnih stručnih udruženja. Dok su jedna stručna udruženja postavljala uvijek dvije liste, nepomirljive i oštro zavađene, podijeljene na crvene i plave, dotle niti u jednom jugoslovenskom stručnom klubu nije bila postavljena druga lista. Skupštine jednih trajale su po cio dan i proticale u svađama, prijetnjama i histeričnoj borbi za prevagu. Skupštine drugih trajale su toliko koliko su trajali izvještaji upravnog i revizionog odbora, u tišini, pažnji, i biranju per acclamationem.

Ta je pojava značajnija tim više što među jugoslovenskim studentima imade više političkih struja. Ali svijest o jugoslovenskoj solidarnosti i o važnosti slo-

ge bila je toliko snažna, da niko nije niti pokušao da je bilo čime naruši.

Evo kratkih prikaza skupština stručnih klubova koji predstavljaju nekadašnji zloglasni »Interklub« (bivši hrvatski front!):

Veterinarsko udruženje: Trajalo je cio dan. Pretila je opasnost tučnjave. Liste: pučki front (komunisti i HSS) naprama plavima (frankovci, klerikali, hrvatski fašisti). Pobjeđuje pučki front sa 60 % većine.

Medicinarski klub: Ova skupština je bila veoma interesantna. Čitav tjeđan dana prije bio je Univerzitet obasut lećima koji su vršili propagandu, jedni za »crvene« a drugi za plavu listu. Sama skupština prošla je u velikoj oluji. Za listu »hrvatskih fašista« glasali su i studenti Mađari i Bugari (!!). Pučki front odnio je i tu većinu od 60 %. Poslije izgubljene bitke, poraženi »plavi« krenuli su u povorci kroz grad dajući oduško svom bijesnilu zbog poraza na izlozima židovske knjižare koje su polupali. Poslije toga uputili su pozdravni telegram generalu Franku u Burgosu. Nakon nekoliko dana Franko je odgovorio — ali, na adresu »jugoslovenske nacionalne omladine, Beograd«. Ova činjenica definitivno je utukla i onako ošamućene frankovce.

Na agronomiji, izbori su završili pobjedom plavih nad crvenima sa svega 1 glasom!

Na pravnom fakultetu, u Klubu slušača prava odnijeli so plavi osjetljivu većinu, usprkos velike propagande crvenih koji su uprlj sve svoje snage da bi se afirmirali.

Izbori u stručnim udruženjima još nisu završeni i oni će donijeti u budućnosti veoma žustru i oštru borbu štapom i perom.

Od jugoslovenskih stručnih klubova održali su svoje godišnje skupštine slijedeći klubovi:

Jugosl. veterinarski klub, Jugosl. medicinarski klub, Jugosl. pravnički klub, Stručno udruženje slušača E. K. U. Š. i Jugosl. farmaceutski klub. Izabrani novi pretsjednici su: (redom, kao udruženja): gg. Ante Sokolić, Nebojša Rajčević, Vladimir Ubl, Branko Škalamera i Pavle Protić.

Kao što smo već napomenuli, sve su te skupštine protekle u najljepšem redu i slozi. Na skupštini Pravničkog kluba

dravine. Knjiga »Onima koji dolaze« ima svoje težišće u slikanju notranjega življenja dijaškoga delavnoga tabora, saj želi doseći, da bi oni, ki niso v njej prikazanega veselja, radosti in dela doživeli, zaželeli priključiti se kolu zdrave, marljive in res narodne mladine. Sestavljena iz samih krajsih opisov in črtic nam v celoti nudi jasno podobo mlade delavne družine, ki jo vežejo idealizem, požrtvovalnost, discipliniranost, zdravje in tovarštvo. V tem cilju je knjiga popolnoma uspela in gotovo bo v mnogih povzročila obžalovanje, da niso bili deležni vse njene radosti ali sklepa, da v bodoče slede njenemu vabilu.

Po svoji vsebini in obliki pa pomeni tudi svojstveno obogatitev naše literature.

Iniciator in varuh tega mladega idealizma, univerzitetni profesor g. dr. Laza Popović je napisal knjigi uvodno besedo, ki je prava himna na veliko požrtvovalnost, resnični nacionalni čut in obenem na veliko skromnost mlade in še majhne skupine »... še skrite, od množice nepriznane...«, ki ne zna računati, ki dela ono, kar se mora delati. »Postranski je poraz ali zmaga!« Gospod profesor izreka svoj veliki optimizem in vero v današnjo mladino: »Pojavlja se na obzorju nova povorka mladih, ki vedo in ki morejo.« Svoja izvajanja zaključuje: »Nova je to, dobra in zaobljubna knjiga. Posvečena je vsem, ki prihajajo, da prinesejo več sreče, da bodo srečnejši. In kdorkoli je žejen, naj pride in naj zajame vodo življenja za stonj.«

Sledi sočen opis Jablanice in njene okolice. Čitatelj dobi odlično predstavilo miljeja, v katerem se je utaborila tridesetorica mladih, da v polni radosti izpolni lepo delo. Nastanili so se v stari avstrijski trdnjavi, ki najbrže še nikdar

prej niti pozneje ne bo doživela tolike razigranosti. Spali so na slamnjačah; starešinstvo v posebni sobi. Čevlje so iz znanega razloga zvrstili v strogem redu pred vrati. O njih je napisana duhovita »filozofska« razprava, ki izzveni v globoko hvaležnost, katero smo jim dolžni. Umivali se vsled pomanjkanja vode v trdnjavi niso ravno temeljito. To je prišlo na vrsto šele med opoldanskim odmorom, ko so pred hudo vročino zbežali v hladne valove Neretve. Za hrano in kuhjo je skrbel odlični mojster Nikola, kateremu je šlo vse od rok razen »knedlic«. Lik te važne osebnosti je izdelan s posebno pozornostjo. Na delo so odhajali ob petih zjutraj. Ljubezen, s katero so se lotili posla, dokazuje prirejanje »tekem«. Z izboljšanim Taylorjevim sistemom so postavili »rekord« 4 minut v mešanju betona: 7:1 in trikrat suho, dvakrat mokro. »Tako se je delalo v Delavni četi! Delalo se je s petjem v radosti in veselju, jablaniški gozdovi bodo še dolgo pripovedovali o smehu, ki se je razlegal v njih.« Ob nedeljah so imeli »izlaz« do 20. ure. Posebno poglavje je posvečeno »Panu Kapelniku«, ki je dirigiral na »plackoncertu« ognjegaško muziko. Bil je vedno uslužen nasproti »mladi gospodi«. Točno ob 12. uri jim je vsak dan prinesla železnica, ki je drvela tam mimo proti Dubrovniku, »pozdrav Evrope«. Trideset mladih delavcev je vedno vzbujalo pozornost potnikov; z vlakovodjem so si postali pa kar intimni znanci; često jim je zapiskal v pozdrav ali pa v opozorilo belemu jarcu, ki je malemu vlaku uporno zastavljal pot. Da »delavni narod« ne otopi, so pričeli izdajati »Testerski glasnik«, ki pa je po par številkah podlegel v znamenju časa: Kar bi rad pisal, ni smel, kar je smel, ni hotel. Topel članek je posvečen Majstoru Risti, ki je prišel

iz Mostara, da kot izvedenec v »petonu« pomaga pri gradnji vodnjakov, s katerimi doslej še sploh ni imel posla. Na mlade študente se je tako navezal, da so mu ou slovesu stopile solze v oči. Tako se vrsti opis za opisom, portret za portretom. Prikazana je važna vloga karbidne svetilke na trdnjavske stolpu, ki je imela nalogo preganjati nočne strahove: čuke, netopirje...; potek »purgerske sobote«; važni dogodki in pomenki pred spanjem; »opera na kuli« itd. Posebno zabavno je poglavje o bradah. O njih so imeli cela predavanja in razpisali celo nagrade za najlepše brade. Med njimi so bili pravi bradači, a tudi taki, ki so jih nazvali »trinajst dlak v sedmih vrstah« in »goličie«. Poleg tega zdravega veselja sredi resnega dela so si privoščili mladi delavci tudi dve turi: eno nedeljo so se povzpeli na Prenj, drugo na Čvrstico. Obe turi sta opisani na način, ki dokazuje globoko ljubezen do gozda in planin.

Težak dogodek je skalil to veselje. Iz časopisov so zvedeli, da se je ponesrečil na planinah udeležene prejšnjih taborov, tovariš Mladen Mikšić. Njemu je posvečen v tej knjigi trajen spomin.

To krasno knjigo, ki je dragoceni dokument velike vrednosti jugoslovenske nacionalne mladine zaključuje legenda o našem največjem junaku, ki je postal večna lastnina in svetinja našega preprostega naroda, njegove narodne pesmi in gusli. Postavljeno je vprašanje: »Kdo si upa dotakniti Onega, ki mu vsi pojejo pesmi — kdo more danes izruti legendo, da odkrije neko novo vrednost in sebe postavi na oltar, s katerega je vrgel Boga. Kdor grešno in glupo veruje, da je takšen, naj pride sem med to kamenje, kjer je več duha kot kruha; kjer se gladije in trpi, a se ume biti veren, časten in pošten.«

bilo je potegnuto i pitanje JAPRU-a (kome je akademska vlast oduzela knjige da ih pregleda na traženje same Uprave — pronašla sve u redu — ali ih još do danas nije vratila!!).

Kol. Mance, koji je »usudio« na skupštini staviti takvo pitanje te »pomislio« da nevratanje knjiga predstavlja izvjesnu tendenciju, pozvan je bio pred disciplinski sud na odgovornost.

Izaslanik na toj skupštini bio je prof. g. dr. Krhek. Taj se slučaj u Zagrebu mnogo komentarisao i digao među studentima dosta prašine.

Mučeništvo ili junaštvo

Nekoliko riječi povodom jednog razgovora

U našim unutarnjim nevoljama, u rješavanju tzv. pitanja, u nadmetanju i izvikanju, u nekritičnom i skroz neobjektivnom iznošenju izvjesnih »preinučstava« odnosno vrlina, veoma se rado govori i o tzv. mučeniku. Govori se o mučeničkom narodu, o narodu koji je mučenik, o narodu koji je bio mučen, o narodu koji biva mučen, i to se govori nekom bolesnom mučeničkom nasladom koja često puta potječe na mazobizam.

Nažalost, baš u Hrvatu ima bezbroj tih malograđanskih pojedinaca ili duševnih purgera kojima je u »političkoj« borbi glavni adut — to mučenik. »Mi smo Hrvati jedan mučenički narod« — »Hrvati su mučenici« — »Prolića se hrvatska krv« — »Nebu vapi mučenička krv hrvatska« — zar niste čuli i čitali po sto puta ovakve tužne zapjevke onih koji su, u stvari, toliko malo mučenici, i koji su eventualno proliili toliko krvi koliko isteče kada se neko posiječe nožićem...?

Pa se zatim govori: od 1918 na ovamo poginulo je toliko i toliko Hrvata.

I zato što je poginulo od 1918 na ovamo toliko i toliko Hrvata — zato su svi oni mučenici

i njihova krv vapi Gospodu. A niko ne kaže da je, recimo, u Srbiji poginulo od 1918 na ovamo isto toliko i toliko Srba i da su ti toliki i toliki Srbi također mučenici. Ne, u ovom rezonovanju mučenik može biti samo Hrvat jer su Hrvati mučenički narod i jer oni imaju monopol na mučenikstvo. To je karakteristična crta u mentalitetu izvjesne sredine i miriše na tamjan i riječ crnih slugu.

U Srba, ako opet ko pogine za istinu i pravdu, za slobodu, taj nije mučenik već — junak. Samo je junak kadar mučenički poginuti jer mučenička smrt je junačka smrt. Mali Radojica narodne pjesme, Hadži Đera i Hadži Ruvin i brezbroj njih — bili su junaci, jer su umjeli da junački podnesu mučenje, i da poginu ne kao svetački mučenici nego kao narodni junaci. Pa opet, koliko je njih bilo, i niko od Srba nije rekao da su Srbi mučenički narod, jer je za njih ljepše, ponosnije i uzvišene reći: junački narod, pleme junačko...

No, ostavimo sad ovu malu digresiju. Ovaj članak je zbog nečeg drugog pisan. Mi ne učestvujemo u rješavanju »pitanja«, ali pratimo sve ono što je u znaku tog pitanja. Danas se »hrvatsko pitanje« već rješava i može da se i riješi premda dobar dio naše javnosti nije još nikako informisan o suštini »hrvatskog pitanja«. Ali, dao Bog da se ono riješi i da ne bude ni na jednoj strani razočaranja.

Tzv. »hrvatski pokret«, kojim se danas označava tek jedna heterogena idejna fronta, a koji je pred godinu dana znao mnogo više, već u prvim svojim danima bolovao je od apsolutne neobjektivnosti,

umiješno-naivne nekritičnosti, čudnovate umišljenosti, bezazlene pretjeranosti i mjehuraste duhovne veličine. Danas je već neko boćuno u taj šareni veliki mjehur i taj veliki šareni mjehur danas postaje mali bljedi mjehur — i nezavisna suverena slobodna hiljadugodišnja crvenobijeloplava varmedij-ka Hrvatska danas traži bar donekle častan izlaz u sporazumu s »istočnim susjedom« ili »narodima preko Drine« tj. tzv. Srbima.

Niko razuman i objektivni ne može sporiti da je poginulo za hrvatsku stvar recimo dvjestotina, možda i petstotina, dopustimo i hiljadu — čak i hiljadu Hrvata. Mi smo objektivni i priznajemo. Priznajemo i to da su nekoji od njih poginuli hrabro i stojički, ali za ideju koja im nikada nije bila jasna; da su poginuli kao fanatici zablude, pa su ih zatim rimski popovi, uz pomoć malograđanskih žabara, krstili mučenicima.

Posmatrajući tako tok i rezultate svih tih skupština i imajući u vidu da su situacije, prilike i odnosi među studentima i njihovim organizacijama na Univerzitetu najvjernija slika stanja i u narodu (time je »hrvatski front« mnogo puta znao operirati!) — onda zbilja, ako je i kod naroda tako — alal vam vera!

Jugosloveni! Samo napred!

(Prikaz skupština u kulturnim udruženjima na Zagrebačkom univerzitetu daćemo u jednom od slijedećih brojeva.)

Zagreb.

— ssi.

I dok mi to kao objektivni posmatrači priznajemo, da li bi se iko sa strane »hrvatskog pokreta« našao da to prizna i Srbima koji nisu poginuli za isključivo srpsku stvar, nego stvar i Srba i Hrvata i Slovenaca?

Pa eto i ti nesretni petomaški izbori. Da li su Hrvati priznali Srbima i Slovencima da su im baš ovi dali 2/3 glasova, da su oni dali g. Mačeku legitimaciju »vođe«, i da je to u stvari pobjeda teze Srba i Slovenaca kao i teze Hrvata. Ne, to niko nije priznao. G. Maček je, doduše, Slovencima održao jedan govor na slovenačkom a Srbima je čestitao Božić, a tzv. Ziga Sol je u Šapcu izjavio da »... može svaki čas da se okrene na — vojsku jugoslovensku. Doduše,

to što je izjavio tzv. Ziga Sol, to nije važno, jer on je jedna od bezbrojnih anomalija »hrvatskog pokreta«.

i, da je normalno vrijeme, on bi već odavno sjedio u hladu stjenjaka parka. No, on danas, kao i ostale anomalije, vodi.

U Šapcu, u onom Šapcu, koji je bio razoren, poharan, pobijen, u kom su orgijali austro-madžarski kasapi — govorio je Ziga Sol i o mučenikstvu Hrvatske. On je, doduše, priznao da je čak i Srbija imala neke mučenike ali, u stvari, to se danas nikoga ne tiče. I fiskal Ziga Sol je mučenik, zato što je hrvatski narod mučenik, a on je Hrvat, dakle je i mučenik. I, služeći se tom dedukcijom, mučenički Ziga Sol u Šapcu, okrvavljenom i razaranom, koji se petnaestak godina pridizao,

uvrijedio je u ime Hrvata Srbe i obećao im je umiješto bratstva — i...

koja će se... u slučaju kad to ova anomalija, tj. Ziga Sol, zahtjedne —

Na ovaj prostački i ludački izazov od Srba niko nije odgovorio. Hrvati su i nadalje ostali mučeničko pleme i o mučenikstvu njihovom govori se svagde, gdje se god pruži prilika.

Neka bude nama dopušteno da iznesemo nekoliko krvavih i zaboravljenih brojaka o kojima se danas tako malo govori, a o kojima se zapravo i neće da govori. Ko zna da li danas koga zanimaju ove stare i zaboravljene citre — da li se danas iko od braće Hrvata iz »hrvatskog pokreta« upitao koliko je srpsko pleme dalo žrtava da bi danas Ziga Sol i slični mogli slobodno blebetati ono o čemu u ono doba kada su imali »50 % svojih prava« nisu smjeli ni sanjati. Da li se danas iko upitao od njih: »Ti, mala Srbijo, da li si i ti nešto dala za ovu zemlju?« Danas to Srbiju niko ne pita, a svaki je vrijeda.

Niko u ovim krajevima nije toliko vrijedao Srbe koliko izvjesne grupe »anšluzovane« u »hrvatski pokret«.

Niko nije toliko nastojao da umanji ugled Srba kao što su to činili izvjesni »borci hrvatski«.

A Srbija? Za tu malu Srbiju neka govore brojke.

U ratnim godinama 1914—1918, Srbija je mobilizovala 817.336 muškaraca od 18 do 55 godine, a muškaraca te dobe bilo je 1.050.000. Dakle, mobilizovano je 78 % prave radne snage. Broj stanovnika je tada u Srbiji bio 4 milijuna 500.000. Do 1919, bilo je mobilizovanih 985.000 ili 22 % cijelog stanovništva. Od vojnih lica umrlo je i nestalo 365.164 ili 8 % svih žitelja. Od ovih je bilo oficira 3.708 ili 31 % od cjelokupnog broja. Od civilnih lica poginulo je i umrlo 871.271 i to:

masakrirali Austro-madžari	15.000
umrlo ili nestalo u konc. logorima	
centralnih vlasti	120.000
pobijeno od Bugara	70.000
umrlo za otpustanja kroz Albaniju	100.000
pomrlo od gladi i zaraznih bolesti	200.000

Broj vojnih i civilnih lica poginulih, pomrlih i nestalih od 1914—1918 iznosi 1.236.435 lica ili 27 % od sveg stanovništva.

Zatim: u Srbiji je ostalo 220.029 vojnih i 64.244 civilnih invalida. Ostalo je 258.361 ratničkih udovica i 87.975 djece potpuno siročadi. Kod civilnih lica, ostalo je 224.347 udovica i siročadi.

To su krvave brojke Srbije — o kojima danas ovdje niko ne govori i koje, zato što su Srbije, lakoćom se zaboravljaju.

Nesimpatična crta »hrvatskog pokreta« je ta neobjektivnost i nekritičnost. Razumije se da nije efikasno upoređivati hrvatsko mučenikstvo sa Srbijom žrtvama, ali je žalosno prelaziti preko milijun žrtava koje nisu pale samo za srpsku već i za hrvatsku stvar. Danas niko ne govori o »mučeničkom srpskom narodu«, niko ne govori o žrtvama tog našeg junačkog plemena. Hrvatski kramari i fiskali, popovi i purgeri i štampa hrvatska, pjevaju slavopojke mučeničkom Suflay-u, profesoru univerziteta i mađarskom konfidentu. Srbija štiti i sama sebe rastrza političkom borbom, ona nema ni zagovornika ni branitelja, ali ima silan i neumitljiv moralni kapital koji je zauvijek izdiže iznad svijeta nas. »... Srpski narod napregao se u velikom ratu više nego ijedan narod, najviše je prolio krvi i sahranio je skoro jednu trećinu svoju da bi mogao postići najviše ideale svoje: veliko oslobođenje i ujedinjenje...«

Pa i danas je taj srpski narod velikodušan. On je g. Mačeku dao dobar dio svojih glasova.

i omogućio mu njima da pregovara ispred Hrvata sa — Srbima.

Problemi sedanjosti

Pod tem naslovom bomo od časa do časa prinašali razne aktualne probleme u interpretaciji modernih piscev, katerih dela še niso prevedena na naš jezik. Kot prvo prinašamo izveček iz dela Egon Friedella: »Kulturgeschichte der Neuzeit«, ki je izšlo l. 1928. v Münchenu. Naš izveček je iz II. zvezka, str. 434 in naslednje; poglavje: Demokracija in svoboda.

Revolucije imajo skoro vedno isto shemo, ki se le malo izpreminja.

Ta shema je precej enostavna, namreč dvodelna: revolucija nastane, kadar odpove vojska, vojska pa odpove, kadar ljudstvo nima več ničesar za v usta. Če izpustimo vsakršno ideologijo, je to neposreden vzrok skoro vseh revolucij.

V učbenikih se skoro vedno kot vzrok velikih preobratov navaja neutešljivo hrepenenje ljudstva po svobodi. Gotovo pa je med vsemi lažnimi vzroki, ki naj bi jih človek izbral, ta gotovo najbolj lažen. Ljudstvo nikoli noče svobode: prvič zato, ker si sploh ne more predstavljati, drugič pa zato, ker ne ve, kaj bi z njo. Svoboda ima namreč vrednost samo za dva razreda ljudi: za takozv. privilegirane stanovne ter za filozofa. Prvi so si nujno pridobili talent za izkoriščanje svobode na prijeten ali koristen način s treningom tekom mnogih generacij; drugi pa ima svobodo vedno in povsod, v vsakem življenjskem položaju in pod vsako obliko vladavine. Veliko večino ljudi pa, ki ni niti vzgojena, niti filozofske pripravljena na to, da bi bila svobodna, bi objelo največje dolgočasje, če je ne bi od njih notranje praznine odvrčalo tisočero prisilnih sredstev. Pustite n. pr. kakšnemu pristanskemu delavcu, trgovskemu pomočniku, učitelju telovadbe ali pismonoši, da popolnoma svobodno razpolaga s svojim časom in osebo: padel bo v obup ali bo pa postal lopov. In kar je še važnejše: navadno se pozablja, da takozv. svobodna oblika vladavine skoro vedno bolj omejuje osebno svobodo poedinca. Pod vladno absolutizma v 17. in 18. stoletju ni poedinec kot državljani pomenil ničesar, njegovo privatno življenje pa je teklo v takšni udobnosti, miru in nedotakljivosti, da si danes niti predstavljati ne moremo: pod ustavno monarhijo 19. stoletja je dobil politične pravice, z njimi pa tudi občo vojaško obveznost.

Tudi ustavno monarhijo izrivajo tekom časa še svobodnejše državne oblike: avtokrate odstranjujejo, narod vla-

I usprkos svih hrvatskih provokatora i bezglavaca, srpsko pleme voli hrvatsko i poštuje njegove vrline koje ih zbližuju. Gornje brojke, koje smo priopćili iz neke poslijeratne revije, mogu slobodno u ovim krajevima da tumače i kao mučenikstvo. Za nas one prikazuje junaštvo, heroizam —

i ponosimo se kao ljudi junaštvom, a mučenikstvo ostavljamo crkvi i svecima.

Vjerujemo da i Hrvati nastoje da budu junačko pleme, da budu ljudi i muški, da budu boreci i junaci. »Hrvatski pokret« je najbolje pokazao da se bez junaka i boraca ne dolazi daleko, da bez njih nema nijednog ostvarenog ideala, da »borci« nijesu tvoreci i da vrijedi sama ono što jest u istinu vrijedno. Bez pravog i istinskog moralnog kapitala nema pobjede.

Nije smisao borbe stvarati mučenike nego radati junake.

Ali je »hrvatski pokret« već od svog početka uplivaovao u krive vode, pa je i razumljivo ovo veliko rasulo koje ga je danas u svim pravcima zahvatilo.

Treba da doda novi »hrvatski pokret« koji će reći da je narod hrvatski junački narod

i koji će to junaštvo pokazati i dokazati. Ali, i još nešto: junaci ne dolaze iz fiskalnih pisarni, iz novinskih radakcija, purgerskih bir-tija i popovskih sakristija — dopuštamo da tu mogu biti mučenici ludih i smiješnih misli, ali junaci ne. Barem kod nas ne. Odande dolazi pomutnja i bezglavost, laž i glupost. Odande je došlo i rasulo... Samo tamo gdje je čista, jasna i odredjena misao, tamo je i junaštvo — tamo se žrtvuje bez pretenzija na mučenikstvo — i tamo se pobjeđuje s nasladom heroizma.

Zagreb.

A. C. R.

da suvereno. Redna posljedica tega pa je, da postaja vse življenje prisilno, nesvobodno. Svobodna ljudska vlada se meša, kratko rečeno, v vse: odreja število kvadratnih metrov, na katerih sme človek stanovati, odreja celo število fi-zolov, ki jih sme skuhati; nadzoruje njegovo porabo luči, obutve, način njegovega kretanja in, če je to le kako mogoče, tudi njegovo razpelojevanje pred očmi ji lebdijo priznani ali nepriznani ideal, da iz človeške družbe napravi internat: najeklatantnejši primer nam je vlada jakobincev. Niti ena oblika vladavine ne more narediti toliko neumnosti in nasilja, kot ravno demokratska, ker je samo ona organsko prepričana o svoji nezmotljivosti, svetosti in brezgovorni legitimnosti. Celu najabsolutnejši monarhizem se čuti vezanega s stoterimi moralnimi obvezami: z osebnim čutom odgovornosti regenta samega (v demokraciji se to vedno prevlajuje na nerazumljivo »voljo ljudstva«), z dvorskim klico, s cerkvijo, svetovaleci in ministri; poleg tega živi vsak samodržec v večnem strahu, da bo vržen s prestola, kar je teoretično vedno mogoče. Vlado »suverena naroda« pa pred kakršnokoli samoomejitvijo ustavlja perfiden sofizem: ona ima pravico zato, ker predstavlja kolektivno voljo, kolektivno voljo pa predstavlja zato, ker ima pravico.

Ljudstvo ima le malo čuta za svobodo, ima pa zato več čuta za krivico. Zato za izbruh revolucije (to moram dodati) ne zadostuje samo to, da je ljudstvo lačno, ampak mora čutiti tudi, da bi lahko bilo drugače. Kratkot: da bi bila vsaka revolucija popolna, je potrebno, da jo vodi neka misel: ali boljše reči... (ker masa pravo misel ne more razumeti), imeti mora to, kar je Weinger imenoval »henida«: še neartikuliran občutek stanja stvari, ki napol podzavestno spremlja gotove vtise. Tako se torej pred revolucijo med ljudstvom širijo neke vrste miselni drobci o veliki krivici, nesorazmernosti in generalni neenakosti pri razdelitvi družbenih dolžnosti in pravic; ta val traja podtalno lahko mnogo let ali celo stoletij, toda kljub temu naj noben politik ne misli, da nekoč ne bo prišel na površje. V duhovnem in moralnem življenju obstoji zakon o ohranitvi energije: v našem duševnem življenju se ničesar ne izgubi.

Poravnajte naročnino!

Edina pot

Doba iskanja in tipanja na levo in desno, v kateri živimo in bomo tudi še nekaj časa živeli, daje vsemu našemu udejstvovanju svojevrsten značaj in tempo.

Mrzlična delavnost pa nikakor ni na mestu,

ker vodi baš pri tem površnem, nekoncentriranem in ne do jedra stvari same segajočem poseganju do, če že ne kardinalnih, pa vsaj do pogrešk, ki morejo reševanje problemov spraviti na napačno pota. Jasno je, da je potrebno, da se gotove stvari danes urejajo, ali bi se vsaj skušale urejevati, toda potrebno je, da se urejajo v smeri in na način, ki dopušča nato izpopolnjevanje in nadaljnjo gradnjo, ne pa v takšni obliki, da bo potreba nekoč vse dosežanje porušiti in zgraditi z nova. Žal se danes to stalno dogaja. Problemi, pa najsi bodo iz kateregakoli področja, se rešujejo na način, iz katerega je jasno opaziti, da imajo odločilno besedo in moč ljudje, ki jih po eni strani v vsej njihovi delavnosti ne vodijo dalekosežni pogledi v našo bodočnost, ampak le trenutni politični interesi, preračunani na efekt za povzdigo njih samih, oziroma političnih grup, katere vodijo, oziroma jim pripadajo, po drugi strani pa gleda iz njih ogromna strokovna praznina in nepoznavanje prilik, katere hočejo urejevati.

Socijalni in gospodarski problemi, pred katere nas je postavila doba, stoje gotovo na najvidnejšem mestu.

Jasno, da se čutijo vsi, prav vsi, radi tega poklicani, da jih rešujejo. Nočemo negirati nujnosti njih reševanja. Priznavamo, da so pereči, da odvisi od njih ugodne rešitve naša bodočnost, zanikamo pa kompetenco reševanja onim, ki jih danes rešujejo; rešujejo na način, ki je iz našega nacionalno-političnega vidika popolnoma odklonljiv.

Politična razrvanost, ki jo imamo zadnje čase pri nas priložnosti opaziti, posega odločilno tudi na polja, kamor ne bi smela. Ljudje, ki bi se morali zavedati, da jim je z gotovimi funkcijami naloženo tudi breme saniranja prilik in graditev bodočnosti Jugoslavije, se tega ne zavedajo. S kratkimi pogledi, s katerimi gledajo okoli sebe in po tem urejeni njihovi ukrepi, nam niso dokaz, da

so sposobni reševati težko stanje, v katerem se nahajajo, ampak garancija, da bomo v kratkem padli še globlje, kot smo.

Prepričani smo, da garancija, z redkimi izjemami seveda, ki igra danes odločilno vlogo v tem pogledu, ne bo mogla pravično in pravilno rešiti naloge, pred katero je postavljena. Nepredvidanje prilik in situacije, v katero smo danes postavljeni v dobi, ko se kaj takega sploh niti od daleč ni moglo pričakovati, ji danes jemljejo legitimacijo njih reševanja. V kratkem času namreč, v katerem so vsa bremena nad navalila z vso svojo težo, je bilo nemogoče, prodreti jim do bistva, jih analizirati in jih poleg dnevnih prerivanj znati zadovoljivo, brez škode za nadaljnji razvoj, pravilno rešiti.

Potreba je nujna zahteva.

Temeljito znanje, združeno s široko razgledanostjo vseh individualnih lastnosti in potreb našega naroda, more privedi do ugodne rešitve razmer,

ki so danes ali popolnoma neurejene ali pa urejene tako, da bi bilo bolje, če ne bi bile. Treba se je zavedati, da bo do temeljite rešitve in prečistitve stanja nekoč moralo priti; treba je vedeti, da odlaševanje tega prinaša le škodo; treba pa je vedeti tudi, da bodo to mogli in smeli storiti le oni, ki bodo za to sposobni. Resnost problemov nam narekuje, da nam oni ne smejo biti baza ali lestvica, po kateri plezajo koristolovci, ampak življenjsko važen faktor, ki se ga je treba lotiti z vso resnostjo in kritičnostjo.

Nastane vprašanje, kako zgrabiti vso stvar, da lahko pričakujemo rešitve. Popolnoma enostavno. Nihče ne bo oporekal, da je k temu poklicana generacija, ki je vso to praznino občutila in ki bo nekoč morala vzeti stvar v roke — to smo mi. Toda ne bo smelo po stari poti — poti nepripravljenosti. Ponavljamo gornje: treba bo temeljitega znanja in široke razgledanosti vseh individualnih lastnosti in potreb našega naroda. To je pot, ki jo moramo začeti hoditi, ki jo moramo prehoditi do takrat, ko bo treba prijeti za delo, porušiti staro in gnilo, kar nas je težilo in sezidati nekaj trdnega, dokončnega.

Pred občnim zborom SJNAO

Občni zbor Saveza jugoslovenskih nacionalnih akademskih organizacij, sklican v mesecu novembru, je bil v poslednjem trenutku odložen in bo sklican v prvi polovici februarja. Toden datum bo določen na prvi seji izvršnega odbora po praznikih.

Razlogi odlaganja so bili predvsem materialne in tehnične prirode.

Večina članov uprave je namreč zastopala mnenje, da je na vsak način potrebno, da se za občni zbor Saveza odredi najmanj tri dni in da se omogoči udeležba čim večjega števila delegatov. Vse to, radi predvidenih reform pravil, organizacije dela in poslovanja Saveza, kakor tudi radi velikega števila perečih in važnih vprašanj, strokovne in stanovske prirode, tiče čih se jugoslovenskih študentov in stanja jugoslovenske omladine obče. Za tako širok program občnega zbora, poleg običajnega dnevnega reda je seveda en dan premalo, potrebna pa je poleg tega prisotnost čim večjega števila delegatov. Vse to je pa vezano z velikimi izdatki, za katere izvršni odbor v Zagrebu ni imel na razpolago dovoljnih materialnih sredstev. Radi tega ni preostajalo drugega nego da se občni zbor odloži in tako da izvršnemu odboru časa, da preskubi potrebna sredstva in uredi vso tehnično stran, kakor tudi vprašanje prenočišč in prehrane delegatov. Kakor smo obveščeni iz Zagreba, je to izvršnemu odboru že skoro popolnoma uspelo, tako da je v kratkem pričakovati razpisa in vseh podrobnosti s potrebnimi navodili za občni zbor. Tako so dani vsi pogoji, da bo sestanek jugoslovenskih nacionalnih akademikov iz vseh univerzitetnih centrov države v Zagrebu lahko beležil lepe rezultate in da bo potekel v znaku slege, discipline in solidarnosti.

Izvršni odbor bo seveda moral polagati račune o svojem delovanju. Iz izkušenj, nedostatkov in težav, na katere je naletela sedanja uprava, bo treba izvajati marsikak zaključek in seveda marsikaj reformirati.

Kako izvesti reorganizacijo, odnosno decentralizacijo dela, bo ena glavnih nalog občnega zbora.

Treba je računati z dejstvom (kakor po navadi pred vsakim občnim zborom) pojave cele vrste poklicanih, še več pa nepoklicanih kritikov. Radi teh poslednjih, še več pa radi onih, ki bi radi na neuspehih drugih, gradili svoje »uspehe«, ne bo odveč če v par stavkih opišemo težave in zapreke, s katerimi se je borila sedanja in s katerimi se bo najbrže še borila, cela vrsta bodočih uprav.

Predpogoj za aktivnost in uspešno delovanje vsake centralne organizacije, v našem slučaju Saveza, leži vedno v prvi vrsti na samih članih take organizacije, v njihovem materialnem stanju, disciplini, organizaciji itd., skratka, vsem, s čimer največji del naših akademskih organizacij danes še ne razpolaga.

Treba imeti pred očmi, da velik del akademskih društev (razen v Ljubljani!) nima niti svojih prostorov, da ne govorimo o materialnih sredstvih in drugih prepotrebnihih stvarih in predpogojih za uspešno delovanje vsake organizacije.

Da obstoji vse delo takega društva samo v večnem lovu za odborniki, v iskanju pisalnih strojev, šapirografov, sredstev za znamke itd., ni treba niti povdarjati. In kje so vzroki takega stanja? In kako je drugod? Vzemimo samo

primer organizacije čehoslovaških akademikov.

Elementi uspeha in odličnega stanja njihovih organizacij so obenem elementi, nedostatki, odnosno vzroki stanja pri nas. Evo jih! Zanimanje, podpora in občutek odgovornosti, ki jo imajo akademske oblasti oziroma gg. profesorji do društvenega življenja študentov in dobrobit njihovih organizacij. Vsako akademsko društvo na fakulteti ima od svoje fakultete na razpolago v nekaterih primerih celo razkošne prostore z vsemi pritliklinami. Z druge strani spet, vsak profesor vse svoje učne knjige in v neredkih primerih tudi sama znanstvena dela tiska v nakladi akademskega društva fakultete, na kateri predava. Odtod, v največji meri tudi črpajo organizacije materialna sredstva. Druga važna karakteristika za akademsko organizacijo v CSR je zanimanje, ki ga za delo in dobrobit društva pokazuje generacije, ki so absolvirale fakulteto in ki s položajem, ki so jih po študiju zavzeli v življenju, ne pozabijo svojih mlajših tovarišev in njihovih organizacij. Tu je izvor ne samo velike moralne, nego tudi zelo izdatne materialne pomoči. Če vsemu pridodamo še pozornost državnih oblasti (ne režima!) in vseh poklicanih (ne politikov!), potem se ne smemo čuditi disciplini, aktivnosti, organizaciji in materialnem blagostanju skoro vseh akademskih organizacij v CSR. Naravna stvar, da je s tem v zvezi tudi ugled, ki ga uživa vsak študent v CSR, zelo pohvaliti. Da jih dohitimo, bo treba precej časa, žrtve in dela, še več pa prepotrebne razumevanja vseh poklicanih. Do takrat pa niti ena uprava Saveza ne bo mogla graditi »gradov v nebesa« in izvesti širokega programa in težkih nalog, ki jih nalagajo pravila, še več pa stanje in prilike, v katerih živimo jugoslovenski akademiki danes.

To so glavni vzroki in prepreke vsakih večjih »podvigov« v Savezu. S tem seveda ne želimo povedati, da Savez ni potreben in da ga mogoče ni bilo treba ustanavljati, dokler se prilike in stanje samih akademskih društev toliko ne popravijo, da bodo lahko sama vzdrževala aparat enega Saveza in ga obdržala z vsemi potrebnimi sredstvi. Ne! Savez je tudi pri takem stanju stvari prepotraben in njegov obstanek ter poslovanje mogoče kljub prilikam, v katerih živimo največji del naših akademskih društev. Samo nekaj je!

Ne sme se od tega Saveza v tem slučaju zahtevati in pričakovati onega, česar bi on ne mogel dati niti tedaj, če bi prilike bile popolnoma normalne in konsolidirane.

Mislimo tu predvsem na one, ki so na primer od Saveza pričakovali in mu mogoče celo zahtevali, da ni uspel doseči ukinitve oziroma spremembe univerzitetne uredbe, da ni dosegel odobrenja kreditov za vse mogoče dopolnitve raznih fakultet, da ni uspel (v teku leta dni!) zboljšati socialnega položaja akademikov itd., itd. Res da spadajo tudi te težke naloge v njegov program ali za njih ostvaritev na na vsak način potrebno malo več časa, žrtve in sredstev. Uspehi takega »rang« nikdar niso plod enoletnega dela. Zato tudi od Saveza takih rezultatov za enkrat ne smemo pričakovati in to v tem manjši meri, ako imamo pred očmi skromna sredstva in dejstvo, da je bilo treba v prvem letu obstoja premostiti marsikatero težavo in izvršiti naloge čisto tehnične in organizatorične prirode. Ko bomo kritizirali na občnem zboru, delo uprave, bomo vse to morali upoštevati. K vsemu bomo morali še pridodati, da Savez ni razpolagal niti s tolikimi sredstvi, da bi si preskrbel prostore, ter je imel skromno streho, zahvaljujoč samo dobri volji enega ali drugega člana odbora, da mu sredstva niso dovoljevala nabave najpotrebnejših pisarniških potrebščin in opreme, da je finansiranje najpotrebnejših poti in poslov bilo največkrat mogoče samo

z dobro voljo in žrtvami samih članov izvršnega odbora

in da so za redno poslovanje takega aparata in organizacije »amaterske sile« samih članov uprave mnogo premajhne, posebno še za daljšo dobo. Savezu je najmanj ena plačana in odgovorna pisarniška moč na vsak način prepotrebna. (Klub slušateljev prava »Vsehrde« v Pragi ima n. pr. 9 — devet — plačanih pisarniških moči!)

Vendar kljub vsem tem težavam in preprekam, ki smo jih navedli, lahko z zadovoljstvom konstatiramo, da je

Savezna uprava v mnogem dosegla zelo lepe uspehe,

o čemer bo več govora na občnem zboru in izvršnem odboru je treba priznati, da se je v danih okoliščinah mnogo žrtvoval, delal in trudil se, kolikor je bilo v njegovih močeh in kolikor so mu to prilike dovoljevale.

Zagreb.

—ssi.

Dopis iz Splita

Primili smo ovo zanimljivo pismo.

Sa interesovanjem smo čitali Vaše otvoreno pismo g. Ljotiću. Ali, pogrešno bi bilo kad biste stvar uopštavali. Verovatno Vas zanima da »Zbor« u Splitu ne radi na način kojim se, po Vašem pismu, služe sekcije u Ljubljani i Zagrebu. Ovdje on, naprotiv, svakog dana postaje sve jači i to zahvaljujući smišljenom radu. Naročito treba podvući da stiče sve više pristalica među radništvom koje je dosada, u velikoj meri, bilo mačekovsko. Broj radnika pristalica Mačeka rapidno opada. Lako je pogoditi uzrok. Radnici ne mogu biti uz kler (koji se danas prikazuje kao najgorljiviji pristaša Mačeka) koji radi pod ruku sa korupcijskim kapitalistima i sa onima koji to žele da postanu. Radnik počinje shvatiti situaciju u koju su ga uvukli da pomoću njega povećaju broj »pristalica« a kasnije da mu još jače sednu na grbaču. Sad se radnici pitaju kamo će. Jedni postaju neutralni, drugi, malo po malo, komunisti, a najveći deo prilazi »Zboru«.

Mačekovci se cepaju na sve više frakcija. Na primer, prilikom govora njihovog vođe, Paška Kaliterne, došlo je do tuče između klerikalaca i socijalista, sve u krilu istog »pokreta«.

Tome nasuprot, krasno se manifestovala snaga jugoslovenskih nacionalista prilikom proslave ulaska srpske vojske u Split. Hiljadu ruku se diglo u vis pozdravljajući himnu.

Split.

Đorđe K.

Iz sovjetskih časopisov

V Slucku obstoja sanatorij št. 2 za povsem malo, deco. Nekolikokrat so prišli tjakaj revizorji iz »Trusta« za kopaljšča in sanatorije, kakor tudi iz urada za higijeno, toda še vedno je mnogo nereda.

Revizija je dognala: V deških posteljah je popolnoma umazano perilo, blazine so napolnjene z gnilo slamo. Perilo za otroke je povsem staro. Toplih srajc sploh ne poznajo. Malčke oblačijo v jahalne hlače, ki bi bile tudi za vojake predolge. Stanje v sanatoriju je popolnoma nehigijensko. Umazano perilo se pere v istih kadeh, v katerih se koplje deca.

Ponoči dežura v vsem sanatoriju samo ena bolničarka.

Glavni zdravnik Landau vara roditelje. Kadar prideta oče ali mati, da vidita svojega otroka, ga Landau v naglici obleče v pristojno obleko, ki je pripravljena v sobi samo za take slučaje.

(Leningradskaja Pravda št. 224 od 28. IX. 1936)

V bližini mesta Novi Bug je bil zaustavljen železniški transport žita in svinj z metanjem kamenja, »banditi«, ki so čakali v gozdu, so izropali vagone, jih polili s petrolejem in zažgali.

(Komunist, 23. VIII. 1936)

V Priluku pri Poltavi in v Bojarku pri Rijeju so prav tako uničili sovjetska poljska dobra. Na postaji Balta je bil izvršen napad na transport žita. V Locovaji je bilo uničeno sovjetsko poljsko skladišče in ubitih 30 ljudi.

(Bolševik, 24. VIII. 1936)

Neko preiskovalno komisijo, ki je potovala v treh avtomobilih od Kirova do Parvomajskaja so napadli »banditi«; člani komisije so bili po metani iz avtomobilov, a vozovi uničeni. »Banditi« so izginili in odpeljali s seboj sedem ljudi iz čuvajkega spremstva.

(Bolševik, 21. VIII. 1936)

V Ahtirku so kmetje iz okolških vasi zaplenili in zažgali skladišče žita in konzerviranega mesa.

(Bolševik, 23. VIII. 1936)

V Bugurevski pri Kijevu so kmetje iz okolice napadli državno poljsko dobro, katero je čuvala vojska. En del rdeče vojske je odrekel poslušnost predpostavljenim in ubil političnega komisarja. Rubljeva. Sovjetsko poljsko dobro je bilo izropano in razrušeno; potem so se banditi izgubili v smeri Vasiljkova.

(Komunist, 2. IX. 1936)

V Čerbinovski so štrikali delavci in so sklenili, da ne odstopijo niti najmanjši del svojega dnevnega zaslužka za španske revolucionarje, čeprav so se preje — prisiljeno seveda — obvezali za plačevanje.

(Čerbin Kolos, 2. IX. 1936)

Prilike na beograjski univerzi

To, kar se danes dogaja na beograjski univerzi, polagoma prehaja meje vsega dovoljenega in normalnega.

»Naša misel« je že večkrat opozarjala našo javnost na prilike na prestolniški univerzi in svarila pred opasnostim, ki bi lahko nastale, če se pravočasno ne stopi na pot anormalnemu delovanju komunistov na njej. Univerzitetna autonomija je lepa stvar, ali dopustiti jo je neumnost, če jo njeni izkoriščevalci uporabljajo za to, da rušijo onega, ki jim to autonomijo daje. Autonomija univerze ni dana za to, da se pod njenim okriljem dogajajo stvari, ki so v direktnem nasprotju z zakoni, ki veljajo za vse državljane naše zemlje brez razlike.

Čitamo beograjske »Studentske novine«, čitamo pisma naših beograjskih prijateljev in ne verujemo svojim očem. Zdi se nam, da se beograjska univerza nahaja nekje na luni, anarhija, ki tam vlada ni od tega sveta. To ni več patologija, to je paroksizem neke nerazumljive norosti, ki je zavzela tamkajšnje »napredne« in »pacifistične« študente.

Na inicijativo univerzitetnih oblasti je bilo treba preurediti »Fond siromašnih studenata« (zelo stara institucija, osnovana še na bivši »Veliki šoli«) tako, da bi v svojem delu postal učinkovitejši. Univerzitetne oblasti so se zedinile, da se osnuje »Jugoslovenska studentska kreditna zadruga«, kjer bi akademiki potom skupnih zadružnih deležev ustvarjali kapital za kreditiranje svojih tovarišev, ki so kredita potrebni. Lojalno in za ljubljanske pojme nerazumljivo, so univerzitetne oblasti poslale svoj projekt pravil vsem strokovnim studentskim združenjem, da jih pregledajo in eventualno dostavijo svoje pripombe. Na sestanko, ki ga je v to svrhu sklical največje strokovno združenje »Studentsko pravniško društvo«, so padle od strani komunistov pripombe, ki dokazujejo, da je ukinitve »hatine« kot kazni pogrešena poteza. »Tudi za ceno največjih žrtev ne bomo dovolili, da se zadruga imenuje jugoslovenska, ker to ime danes tako težko zveni, da bi izzvalo očitno nerazpoloženje večine nesrbskih akademikov (Slovencev in Hrvatov). Večina akademikov se sramuje tega imena.« To je prva in glavna pripomba.

Kar smo pisali o »Ornasu«, je poznano. Poznano je, da smo obsojali njegovo delo. Danes pa vidimo, da se lahko vpostavi red na beograjski univerzi samo z »hatino« in terorjem. Mi to pišemo s premislekom in se povsem zavemo težine svojih besed. Danes vlada na prestolniški univerzi komunistični teror, teror razbojnikov in patoloških nihilistov, teror podležev, ki igtajo po svojih menzah po marseillem atentatu internacionalo, teror izrodka in teror kloake našega naroda — a mi smo zato, da se uvede teror nacionalistov, teror ljudi, ki ljubijo to našo zemljo. Nikdar nismo verovali v možnost tudi najhujšega sodelovanja s komunisti. Razbojnik ostane razbojnik, za razbojnika ne obstoja obveza dane besede. To vidimo tudi tu.

Dalje, komunisti ne pristanejo na nadzorovanje univerzitetnih oblasti. O, razumemo, in še kako! Oni bi s to drugo napravili svoj mali »gšeft« kot so ga napravili z »Občo univerzitetno menzo«, kjer je dovoljen pristop samo pravnim bratom v Marksu in nikomur drugemu. Kako moreje naši prijatelji v Beogradu to prenašati, ne razumemo.

Tretjič, komunisti so proti proporcionalnem sistemu pri volitvah uprave zadruge. »Demokratski« in »napredni« akademiki proti demokratskemu postopku! Oni bi najbrže napravili tudi veliki »gšeft«, ne samo mali. Oni bi hoteli ves denar vtakniti v svoj žep, nato pa bi se smejali »neumnim buržujem«, ki so ta denar dali.

To vse ni več samo nemoralno, to je kriminal. Neodgovorno je pogajati se s

takimi propalicami. Temu je treba enkrat napraviti konec. Zdaj razumemo, zakaj se v Beogradu na merodajnih mestih gleda na akademike kot na kako bando, na cigane in lopove. Beograd sodi po svoji univerzi, Beograd misli, da so vsi akademiki razbojniška banda kot so oni, ki dajejo obeležje njegovi univerzi. Kaj mislijo akademiki nacionalisti v Beogradu? Kaj ne vidite, tovariši, da s tem, da dopuščate divjanje komunistov na Vaši univerzi, škodujete vsem nam? Ali je nemogoče, da se združite in napravite konec temu izmehovalstvu in napravite naše prestolice? Mi hočemo, da Beograd vodi, vendar ne tak Beograd kot je sedaj, ne Beograd, ki odbija od sebe naziv jugoslovenski. Imejte to v mislih in napravite konec, napravite konec!

Jugoslovenski »divlji zapad«

Kada su se prvi beli pioniri naseljavali na zapadu američkog kontinenta, bili su prisiljeni da se sami staraju za svoju bezbednost. Pored Indianaca, koji su branili svoju zemlju, na naseljenike su napadale i rulje belih pljačkaša, palikuća i razbojnika za koje je taj kraj, suviše daleko od vlasti »velikog belog oca u Uoingtonu«, predstavljao pravi raj. Da bi stali na put zulumima tih razbojnika, mirni kolonisti su osnivali svoje vlastite sudove, vlastitu policiju i zakonodavstvo. Sve to primitivno, u znaku bibliške izreke »oko za oko« ali i tim efikasnije.

Ko se ne bi setio tih prilika kada čita u novinama (naprimer, »Vreme« od 23. i 28. 12. 1936) kako su građani Podgorice ovih dana osnovali »Udruženje za borbu protiv ekstremnih elemenata«? Isto ono što se činilo u pionirskim vremenima na američkom divljem zapadu, čini se i ovde. »Bog visoko, car daleko«, — šta drugo i preostaje nego da proglašemo »preriski sud« pa da odbranu svoje i nacionalne i materialne bezbednosti preuzmu u vlastite ruke kada ih ne zaštićuje onaj kojega je to dužnost?

Podgoričani su izlepili po gradu proglas koji završuje ovim rečima:

»Radi čuvanja naše svete porodice, morala i državnog jedinstva, upućujemo ovaj apel svima nacionalnim građanima grada Podgorice, svima onima koji, bez obzira na političku pripadnost, idu uzvišenom cilju kulturnog, prosvetnog i ekonomskog unapređenja našeg naroda i čuvanju naše nedeljive otadžbine Jugoslavije...«

Isti je to duh koji je pokretao i slobodne američke građane kada su pravdu uzimali u vlastite ruke. Ali je žalostno da se još danas kod nas građani moraju poslužiti self-governementa kada hoće da imaju mira u svojoj kući. »Zakoni« i »pravda« su u Beogradu, kao i u Podgorici, u potpunosti ukinuti. »Zakon« će reći svoje! Čest zakonu. Ali, zakon je često mrtvo slovo na papiru, pogotovo na divljem zapadu. Videant consules...

Ne radi se tu o nekoj pristranosti za ovu ili onu grupu. Nema tu uopšte grupa: na jednoj je strani red, napredak, mir i poštenje, a na drugoj krvav kaos, reakcija, patološki nihilizam i razbojništvo. »Zakon« će reći svoje! Čest zakonu. Ali, zakon je često mrtvo slovo na papiru, pogotovo na divljem zapadu. Videant consules... Građani će svuda poći primerom čestitih Podgoričana; ali, i prilikom narodnog suda na »far westu«, često je nastradao i indirektni krivac mesto direktnog. Voleli bismo da ne dođe do toga, voleli bismo, da se možemo osloniti na zakone naše zemlje. Bilo bi to korisno samo za nas nego i za druge.

Confédération internationale des étudiants

Prinašamo ta informativni članek na prošnju nekaterih naših čitateljev. — Ur.

C. I. E. je najjačja mednarodna akademsko organizacija, ki ima včlanjenih skoraj 40 nacionalnih unijs s preko 1.300.000 članov. Ustanovljena je bila leta 1919. v Strassbourgu. Pri ustanovitvi so sodelovali akademiki iz Amerike, Velike Britanije, Belgije, Grčije, Italije, Poljske, Rumunije, Češkoslovaške in Jugoslavije. Cilj organizacije je gojiti prijateljske zveze med akademiki in intelektualci širom sveta. Zlasti je njen namen ustvariti trajno vez med akademskimi organizacijami vseh držav, podrediti njihovo aktivnost univerzitetnemu območju in zlasti proučevati mednarodna vprašanja, nanašajoča se na akademski študij ter na intelektualno in materialno življenje akademikov. C. I. E. je nezavisna od katerekoli veroizpovedi in politične grupacije. Glavno delo C. I. E. je usmerjeno v sledečih pravicah:

1. Proučevati univerzitetna vprašanja, kakor n. pr. izenačenje diplom.

2. Akademsko potovanja, kjer prihaja v poštev znižanje voznine in stroškov za vizum, organiziranje posameznikov in skupin za potovanja itd.

3. Ustanavljanje fondov in stipendij, zlasti izmenjava akademikov med državami v svrhu izpopolnitve strokovnega študija in proučavanja razmer v tujini in proučavanje raznih socijalnih institucij, urejenih od akademikov v različnih državah.

4. Prirejanje mednarodnih in svetovnih akademskih športnih prireditev.

Do leta 1927., ko je bil ustanovljen savez študentov S. H. S. »Pobratimstvo«, so se udeleževali kongresov in dela C. I. E. akademsko zastopstva naših unijs. Tega leta pa je »Pobratimstvo« kot reprezentančna organizacija jugoslovenskih akademikov zaprosila za članstvo v C. I. E. Skoraj 5 let so bili jugoslovenski akademiki preko »Pobratimstva« dostojno zastopani v C. I. E. Na univerzi v Ljubljani je bilo Svetu Slušatelj Ljubljanske Univerze poverjeno delo tretje komisije C. I. E., ki je nosila naslov »La Commission des relations internationales et des voyages«. Po razpustu S. S. L. U. je prevzelo posle omenjene komisije Društvo slušatelj juristične fakultete. Z razpadom »Pobratimstva« (1932) je prenehalo tudi članstvo Jugoslavije v C. I. E. Delovala je le še naša komisija v Ljubljani, katere delo je obstajalo v izdajanju tako zvanih »Carte D'identité internationale d'étudiant«, ki jih je komisija dobivala od svoje centralne iz Londona. Le žal komisija ni mogla preskrbeti potujočim akademikom v naši državi onih ugodnosti, kot jih nudijo druge države. Vse številne prošnje na merodajna mesta za znižanje voznine posameznikom in skupinam so ostale brezuspešne. Tudi glede znižanja vizuma inozemskim akademikom nismo dosegli nobenega uspeha. Tukaj smo bili najbolj prizadeti jugoslovenski akademiki sami, saj nam tudi druge države niso nudile nobenega znižanega vizuma, ker je večina držav v tem pogledu sprejela formulo »à charge de reprocity«. Edino so na podlagi društvene legitimacije od leta 1933. člani C. I. E. imeli 75 % popusta pri državnih gledališčih in muzejih. In še te ugodnosti nam sedaj ne priznavajo več. Tako je razvidno, da se je naša komisija, ki bi morala skrbeti za turizem in propagando, borila z velikimi težkočami zlasti še, ker ni uživala nobene denarne pomoči.

Avgusta meseca 1936 je bil na kongresu C. I. E. sprejet v članstvo Savez jugoslovenskih nacionalnih akademskih organizacij, kot edini predstavnik jugoslovenske omladine. Tako bo vršil v budoče SJNAO tudi vse posle C. I. E. Želimo, da bi v svojem delu našel več razumevanja na merodajnih mestih in tako z uspehom pred akademsko mladino sveta zastopal naše akademike.

TUDI POLITIČNA »TAKTIKA«

V Crepaji v Banatu je bila izvoljena »borbaška« občinska uprava. Prvi posel, ki so ga izvršili novi odborniki, je bil sprejem zaključka, da vsi stopijo v edino rešilno JRZ. V izjavi, ki so jo izdali, tolmačijo ta svoj korak takole: »Mi smo uvek bili radikalni, ali smo izšli na izbore sa borbaškim parolama da bismo pobedili ostale kandidate.« Tako »Vreme« od dne 31. decembra 1936.

ALI ŽE VESTE...

...da bi bil marsikdo vesel, če bi mu z nebes padla naenkrat takšna imovina, kot jo je n. pr. vzel c. z. a. Jožef II.?

...da so mešani zakoni oni, kjer je en zakonski drug katolik, drugi pa pripadnik kake druge veroizpovedi ter da si cerkev (katoliška) prizadeva, da bi bila v takšnih zakonih vpeljana prisilna katoliška vzgoja otrok?

...da se je v nekaterih državah skušalo ustanoviti katoliške parohije že, če je bilo tam le 10 % prebivalstva katoličanov?

...da je lastnik cerkvene imovine cerkev kot pravno telo (da ne bi mogoče kdo mislil, da je lastnik Vatikan!?)?

...da se skoro v vseh državah plačujejo dušebrižniki iz verskega zaklada, da pa skuša to breme cerkev navaliti na rame ...?

...da se je takozvani kancelparagraf (paragraf, ki prepoveduje zlorabljanje dušnopastirske oblasti v politične svrhe) ...? ker za zlorabo ni predvidena nikaka sankcija?

...da je verniku pravoslavnega izpovedanja največja kazen, če se ne sme udeležiti slave svojega pobratima?

KLUB »TROJICE«

Pravijo, da bomo zopet dobili nov akademski klub. Trojka trdokožih, z obnega zhora DSJF, znanih zagovornikov demokracije in pravice slovenskega naroda, se namreč v novoosnovanem Slovenskem klubu ne počuti tako, kot si je predstavljala. Kako se bo novi klub imenoval in kdo bo njegov predsednik, trenutno še ne vemo, ker si tudi trojica sama še ni na jasnem. Mislimo pa, da bi bilo najbolje, če bi se zedinili na tročlanski direktorij, klubu pa dali ime KA-KA-PE.

KAKO ODCOVARJA »SLOVENE«

»Slovenski Narod« je prosil »Slovenca«, naj mu pojasni, kaj je z loterijo, ki je bila izvedena v korist gradnje beograjske katedrale, odnosno, kdaj bo žrebanje. Vsled te drznosti »Slovenskega Naroda« ga je »Slovenec« značilno posvaril z grožnjo, da bo odprl za slučaj nadaljnega drežanja v to neprijetno zadevo neke stare registre.

Tako se pri nas razčiščujejo afece!

IZ UREDNISTVA

Tej številki prilagamo vprašalno polo, s katero nameravamo zvedeti želje naših prijateljev in jih upoštevati v pogledu izboljšanja našega lista. Upamo, da se bodo vsi tisti, ki se zanimajo za razvoj in napredek »Naše misli«, odzvali naši prošnji.

Pred kratkim smo slišali predlog, da bi se delo C. I. E. in Ferijalnega saveza povežalo. Ta predlog je umesten le v toliko, da bi se obe organizaciji medsebojno podpirali in izpopolnjevali. Le na ta način bi dosegli one uspehe, ki si jih vsi želimo.